OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeus
LsN Lauri Koskentausta

Lausunto

16.9.2021

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Oikeusministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta ja eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaisista toimenpiteistä (HE 116/2021 vp)

Talousvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntopyyntöä hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta ja eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaisista toimenpiteistä (HE 116/2021 vp).

Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

1. Ehdotetun sähkömarkkinalain 75 a §:n 3 momentin mukainen rekisteröitymisvelvollisuus

Ehdotetun uuden sähkömarkkinalain 75 a § 3 momentin mukaisesti vähittäismyyjän, 1 ja 2 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan ja 2 momentissa tarkoitetun kiinteistönhaltijan on rekisteröidyttävä käyttämänsä palvelun käyttäjäksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikössä.

Ehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaisesti rekisteröitymisvelvollisuus koskisi myös toimijaa, joka harjoittaa lain voimaantullessa mainitun pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettua toimintaa. Hallituksen esityksessä tätä uutta rekisteröitymisvelvollisuutta perustellaan mm. seuraavalla tavalla:

> ”Toimijoiden, jotka ovat velvollisia käyttämään sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluja, tulisi ehdotuksen mukaan myös rekisteröityä palveluiden käyttäjäksi. Vaihtoehtoinen toteuttamistapa olisi olla säätämättä rekisteröitymisvelvoitteesta, jolloin valmistautumista ohjaisivat voimassa olevat sähkömarkkinalain muuttamisesta annetun lain (108/2019) siirtymäsäännökset. Tältä osin on kuitenkin katsottu, että nykyisen sääntelyn nojalla ei voida riittävällä tavalla varmistua siitä, että sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttöön velvoitetut toimijat olisivat valmiudessa ennen käyttöönottojakso alkua tai myöhemmin sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden ollessa käytössä. Tästä syystä sähkömarkkinalakia on katsottu tarpeelliseksi täydentää rekisteröitymisen osalta sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen saumattoman käyttöönoton varmistamiseksi." (HE 116/2021 vp s. 16)

Rekisteröitymisvelvollisuuden säätämisen tavoitteeksi kuvataan päämäärä turvata lailla 108/2019 hyväksytyn muutoksen toteuttaminen. Oikeusministeriö toteaa, että rekisteröitymisvelvollisuudessa voidaan käytännössä katsoa olevan kyse elinkeinotoiminnan luvanvaraistamisesta sähkön vähittäismyynnin osalta. Kuten esityksen säätämisjärjestysperusteluissa todetaan

> ”Perustuslakivaliokunta on käytännössään rinnastanut elinkeinotoiminnan aloittamisen edellytykseksi säädettävän rekisteröimisvelvollisuuden valtiosääntöoikeudellisesti luvanvaraisuuteen ja tarkastellut tällaista sääntelyä perustuslaissa turvatun elinkeinovapauden ja elinkeinotoiminnan luvanvaraistamiselle asetettujen vaatimusten näkökulmasta---.” (HE 116/2021 vp s. 38-39)

Oikeusministeriö toteaa, että luvanvaraisuutta koskevan edellytyksen asettamiselle on sen mielestä osoitettu esityksessä hyväksyttäviä syitä. Lain voimaantullessa elinkeinotoimintaa harjoittavien vähittäismyyjien asemaa on tarpeen tarkastella erityiskysymyksenä, mistä jäljempänä tässä lausunnossa.

2. Käyttöönottojakson jatkaminen valtioneuvoston asetuksella

Hallituksen esityksen 2. lakiehdotuksen 1§:n 1 momentissa ehdotetaan, että käyttöönottojakson pituus olisi 1.11.2021 alkaen 5 kuukautta eli 31.3.2022 saakka.

Erityisestä käyttöönottojaksosta säätämistä perustellaan hallituksen esityksessä seuraavasti:

> "Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan lainsäädäntöaloitteen mukaan sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön käyttöönottojakso on tarpeen sen häiriöttömän käyttöönoton mahdollistamiseksi. Vaihtoehtoina käyttöönottojaksolle voidaan tarkastella sitä, että käyttöönottojaksosta ei säädettäisi, jolloin järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan tulisi hyväksyä vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden rekisteröitymisiä myös juuri ennen palveluiden käyttöönottoa sekä heti sen jälkeen.” (HE 116/2021 vp s. 16-17)

Lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella voitaisiin muuttaa käyttöönottojakson pituutta

> ”Valtioneuvoston asetuksella voidaan lyhentää käyttöönottojaksoa tai siirtää käyttöönottojaksoa siten, että käyttöönottojakso päättyy viimeistään lain voimassaolon päättyessä.”

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota käyttöönottojakson pidentämistä koskevan asetuksenantovaltuuden avoimuuteen. Käyttöönottojakso olisi saman lakiehdotuksen 2 §:n mukaan merkityksellinen rajoitus elinkeinotoimintaan, kun kyseisen pykäläehdotuksen mukaan:

> ”Järjestelmävastaavalla kantaverkonhaltijalla ei ole velvollisuutta hyväksyä käyttöönottojakson aikana seuraavia sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjien sähkömarkkinalain 75 a §:ssä tarkoitettuja rekisteröintejä:
> 1) vähittäismyyjän tai jakeluverkonhaltijan rekisteröinti käyttäjäksi;

2) rekisteröityneiden vähittäismyyjien sulautumisessa syntyvän vähittäismyyjän rekisteröinti käyttäjäksi ja rekisteröityneen vähittäismyyjän jakautumisessa syntyvien vähittäismyyjien rekisteröinti käyttäjiksi;
3) rekisteröityneen vähittäismyyjän rekisteröinnin irtisanominen;
4) rekisteröityneiden jakeluverkonhaltijoiden sulautumisessa syntyvän jakeluverkonhaltijan rekisteröinti käyttäjäksi ja rekisteröityneen jakeluverkonhaltijan jakautumisessa syntyvien jakeluverkonhaltijoiden rekisteröinti käyttäjiksi;
5) sähkömarkkinalain 3 §:n 25 b kohdassa tarkoitettujen mittausalueiden tai niiden muutosten rekisteröinti.”

Tätä rekisteröintirajoitusta voidaan pitää merkityksellisenä elinkeinovapauden rajoituksena, kun elinkeinotoiminnan aloittamista rajoitetaan määräaikaisesti.

Lakiehdotuksen 1 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvataan tarve mahdollistaa käyttöönottojakson pidentäminen tarvittaessa:

”Käyttöönottojakson siirtäminen tulisi kysymykseen, jos palvelujen käyttöönotossa ilmenisi niin merkittäviä teknisiä ongelmia joko järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan tai palvelujen käyttäjinä olevien vähittäismyyjien tai jakeluverkonhaltijoiden taholla, että palvelujen käyttöönoton siirtäminen olisi välttämätöntä.” (HE 116/2021 vp s. 27)

Käytännössä 1 § 2 momentin mukainen valtuus jatkaa käyttöönottoaikaa tarkoittaisi valtioneuvostolle annettavaa mandaattia päättää lain oikeusvaikutusten pidentymisestä. Lain ehdotetaan 9 §:n mukaisesti olevan voimassa 31.3.2023 saakka, joten oikeudellisesti kyse ei olisi eduskunnan päättämän määräaikaisen lain voimassaoloajan jatkamisesta, vaan ehdotuksen mukaan valtioneuvostolle annettaisiin toimivalta päättää, paljonko käyttöönottoaikaa tarvittaisiin lain voimassaoloajan puitteissa. Ehdotettu 5 kuukauden käyttöönottojakson pituus olisi lähtökohta, josta voitaisiin poiketa valtioneuvoston asetuksella.

Merkitykselliseksi tulee myös perustuslain 80 §:n 1 momentin näkökulmasta se, että asetuksenantovaltuuden on oltava riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on arvioitu useammassa yhteydessä asetuksenantovaltuuden riittävää tarkkarajaisuutta (esim. PeVL 20/2004 s. 4/II, PeVL 35/2005 s. 4/II, PeVL 14/2006 s. 2/II). Näissä lausunnoissa on pidetty asetuksenantovaltuutuksia perusteltuna, kun niihin on sisältynyt asetuksenantovaltaa rajaavia riittävän tarkkarajaisia ja ohjaavia mainintoja.

Oikeusministeriö pitää perusteltuna, että talousvaliokunta harkitsisi, että 2. lakiehdotuksen 1 §:n 2 momenttia täsmennettäisiin siten, että käyttöönottojakson pidentämisen edellytykset ilmenisivät pykälätekstissä. Tällainen täsmennys voisi olla esimerkiksi seuraavan kaltainen lisäys 1 §:n 2 momentin viimeiseksi virkkeeksi:

> ”Käyttöönottojakson jatkaminen 31.3.2022 jälkeen edellyttää sitä, että käyttöönotossa on ilmennyt niin merkittäviä ongelmia, että käyttöönoton siirtäminen on välttämätöntä.”

Tällainen asetuksenantovaltuuden täsmentäminen sekä parantaisi pykälän sisältämän elinkeinotoiminnan aloittamisen rajoituksen oikeasuhtaisuutta, että muuttaisi asetuksenantovaltuutta täsmällisemmäksi, kun valtioneuvoston harkinta käyttöjakson pidentämisessä olisi sidottua pykälätasolla, eikä vain perusteluissa.

3. **Sopimuksen päättämisvelvollisuutta koskeva seuraamussääntely**

Toisen lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentissa ehdotetaan, että

> Vähittäismyyjän, jota ei ole rekisteröity sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisesti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttäjäksi käyttöönottojakson alkuun mennessä, on:
>
> o 1) ilmoitettava kahden viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta asiakkailleen, asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle asiakkaidensa sähkönmyyntisopimusten siirtämisestä yhdelle tai useammalle sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröidylle vähittäismyyjälle; tai

- 2) irtisanottava kahden viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta kaikki asiakkaidensa toistaiseksi tai määräajan voimassaolevat sähkönmyyntisopimukset päättymään kolmen viikon kuluttua irtisanomisesta.

Tämän ja muiden pykälän mukaisten seuraamusten osalta perusteluissa on todettu, että

> "Ehdotetut säännökset eivät tältä osin toisi vähittäismyyjille ja jakeluverkonhaltijoille sellaisia vaikutuksia, joita nämä eivät olisi voineet ennakoida toteutuviksi jo voimassaolevan lainsäädännön nojalla. Käytännössä ehdotettu lainsäädäntö täsmentäisi tältä osin voimassaolevan lainsäädännön täytäntöönpanoa sekä valvontaviranomaisen voimassaolevia toimivaltuuksia. " (HE 116/2021 s. 14)

Ottaen huomioon se, että kuten esityksessäkin todetaan (HE 116/2021 vp s. 40), sähkön vähittäismyynti ei ole luvanvarainen elinkeino, sääntelymallia voidaan kuitenkin pitää ankarana. Sääntelymalli johtaisi käytännössä velvoitteeseen alas ajaa elinkeinotoimintansa, mikäli vähittäismyyjää ei ole ehdotettavan uudistetun sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisesti hyväksytty keskitetyn tiedonvaihdon käyttäjäksi käyttöönottojakson alkuun mennessä. Voitaneen myös katsoa, että tämä mekanismi käytännössä tarkoittaisi sitä, että sähkön vähittäismyynnille asetettaisiin uusi lupaedellytys, että elinkeinonharjoittajan tulee saada itsensä sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisesti rekisteröidyksi.

Oikeusministeriö katsoo, että esitetyn mallin tavoite saada kaikki vähittäismyyjät keskitetyn tiedonvaihtojärjestelmän piiriin on ymmärrettävä. Kuitenkin oikeusministeriö katsoo, että on perusteltua vielä arvioida, onko mahdollista säätää lievempiä vaihtoehtoisia keinoja tavoitteen toteuttamiseksi. Ymmärrettävänä voidaan pitää, että sellaisissa tilanteissa, joissa vähittäismyyjä ei aio hakeutua keskitetyn tiedonvaihdon rekisteriin, tulee asiakkaiden aseman turvaamiseksi olla mekanismi siitä, miten sähkön toimitus turvataan, mistä ehdotetaan säädettäväksi 5 §:ssä.

Koska kyse on sopimusvapauden ja elinkeinovapauden rajoittamisesta, on tarpeen arvioida mekanismia perusoikeuksien rajoitusedellytysten näkökulmasta. Perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvan oikeasuhtaisuusvaatimuksen yhtenä osana on katsottu olevan se, että perusoikeuden rajoitus on sallittu vain, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin.

Säätämisjärjestysperusteluissa on arvioitu sitä, että tavoite kuluttajan suojaamiseksi sähkömarkkinoilla on katsottu mahdolliseksi syyksi puuttua sopimusvapauteen taannehtivin vaikutuksin. (HE116/2021 vp s.46). Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että lähtökohtaisesti sopimusvapauteen puuttumiselta on edellytetty riittävän pitkää siirtymäaikaa (PeVL 55/2018 vp s. 4, PeVL 17/2021 vp s. 32 ja siinä mainittu käytäntö). Ottaen huomioon ehdotuksessa oleva lyhyt voimaantuloaika, voitaisiin pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta perustellumpana, että pykälä sisältäisi suoraan elinkeinon harjoittajalle oikeuden joustoon tilanteessa, jossa on todennäköistä, että sähkömarkkinalain 75 a §:n mukainen rekisteröinti saadaan tehtyä sellaisessa aikataulussa, että se ei vaaranna järjestelmän käyttöönottoa.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että kun samalla säädetään rekisteröitymisvelvoitteesta ja käyttöönottojakson alusta, jää uuden 75 a §:n 3 momentin mukaiseen rekisteröintiin aikaa tosiasiassa runsas kuukausi. Varsinainen uudistus on sinänsä ollut toiminnanharjoittajien tiedossa jo pidempään, minkä voidaan katsoa lieventävän siirtymäajan lyhyyteen liittyviä ongelmia. Kuitenkin määräajan lyhyyden vuoksi oikeusministeriö pitää perusteltuna harkita tässä lausunnossa mainittujen joustojen tekemistä käyttöönottoajan järjestelyihin.

Oikeusministeriö katsoo, että tilanteissa, joissa voidaan pitää mahdollisena, että sähkön vähittäismyyjä voisi saada myönteisen sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisen päätöksen hieman käyttöönottojakson alkamisen jälkeen, ehdotettua toisen lakiehdotuksen 3 §:n seuraamusta voidaan pitää ankarana. Oikeusministeriö pitää perusteltuna arvioida vielä, voisiko sellaisissa tilanteissa, joissa katsotaan olevan mahdollista, että vähittäismyyjä pystyy hoitamaan velvollisuutensa

kuntoon käyttöönottojakson alkamisen jälkeen, tarjota mahdollisuus jatkaa elinkeinotoimintaa ilman velvollisuutta siirtää sopimuksia tai irtisanoa niitä määräajan puitteissa. Tätä muutosta tukisi se, että ehdotuksen mukaan käyttöönottojakson aikana olisi mahdollista tehdä mainittuja sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisia päätöksiä, niin olisi tarkoituksenmukaista, että tällaisten päätösten oikeusvaikutuksena voisi olla mahdollisuus jatkaa elinkeinotoimintaa.

4. Käyttöönottojakson aikana tapahtuva hyväksyminen

Toisen lakiehdotuksen 2 §:ssä ehdotetaan, että

> ”Järjestelmävastaavalla kantaverkonhaltijalla ei ole velvollisuutta hyväksyä (korostus tässä) käyttöönottojakson aikana seuraavia sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjien sähkömarkkinalain 75 a §:ssä tarkoitettuja rekisteröintejä---”

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa tästä todetaan, että

> ”Pykälän mukaan järjestelmävastaavalla kantaverkonhaltijalla ei olisi lähtökohtaisesti velvollisuutta hyväksyä käyttöönottojakson aikana sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjien rekisteröintejä, joista säädettäisiin sähkömarkkinalain 75 a §:ssä. Säännös ei merkitsi kuitenkaan ehdotonta kieltoa rekisteröidä toiminnanharjoittajia sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi. Pykälään sisältyisi joustoa ja mahdollisuus tehdä rekisteröintejä kuitenkin edellyttäen, että tämä ei vaarantaisi palvelujen aikataulun mukaista käyttöönottoa. (HE 116/2021 vp s. 27)

Ottaen huomioon rekisteröintiin liittyvät oikeusvaikutukset, oikeusministeriö katsoo, että oikeasuhtaisempaa olisi säätää asiasta siten, että lähtökohtaisesti rekisteröinti tulisi hyväksyä, jos kriteerit täyttyvät ja säätää poikkeukseksi se, että rekisteröinti voitaisiin jättää hyväksymättä, jos rekisteröinti vaarantaisi palvelujen aikataulun mukaista käyttöönottoa. Ottaen huomioon se, että esitöissä on ilmaistu, että lähtökohtaisesti rekisteröinti voitaisiin tehdä käyttöönottojakson aikana, jos se ei vaaranna palvelujen aikataulun mukaista käyttöönottoa, olisi perusteltua säätää tästä kriteeristä pykälässä.

5. Käyttöönottojakson aikana tapahtuva vähittäismyyjien sopimusten purkautuminen

Toisen lakiehdotuksen 3 §:n 4 momentissa ehdotetaan määräystä siitä, että sähkösopimukset purkautuisivat automaattisesti käyttöönottojakson aikana, jos muita pykälässä olevia toimenpiteitä ei ole tehty:

> ”Jos vähittäismyyjä ei ole tehnyt määräajassa 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja ilmoituksia asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle, vähittäismyyjän sähkönmyyntisopimukset purkautuvat ilman eri toimenpiteitä viiden viikon kuluttua käyttöönottojakson alkamisesta”.

Oikeusministeriö toteaa, että lain nojalla tapahtuva sopimuksen purkautuminen on lähtökohtaisesti hyvin poikkeuksellinen toimenpide. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaisesti lähtökohtaisesti yksityiset toimijat voivat luottaa sopimusvapauden suojaan ns. perusteltujen odotusten osalta. Perustuslakivaliokunta on lausunut asiasta mm. lausunnossa 17/2021 vp kohta 138

> ”Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan painavien yleisten etujen vuoksi vahvasti säännellyillä markkinoilla toimivat yritykset eivät voi perustellusti odottaa lainsäädännön pysyvän kaikissa oloissa muuttumattomana (PeVL 56/2005 vp ja PeVL 31/2006 vp)”

Sinänsä voitaneen katsoa, että sähkömarkkinoissa on kyse tällaisesta vahvasti säännellyillä markkinoilla olevasta liiketoiminnasta, minkä vuoksi esitettyä muutosta voitaneen pitää perustellumpana, kuin vähemmän säännellyillä toimialoilla.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt kysymystä sopimuksen mitättömäksi toteamisesta tai ennenaikaisesta irtisanomisesta lausunnossaan 17/2021 vp. Tuolloin on todettu mm.:

> ”(139) Perustuslakivaliokunnan mielestä sääntelyn soveltamistilanteissa noudatettavaa menettelyä ja toimien oikeusvaikutuksia on lakiehdotuksessa säännelty sopimussuhteen osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia tasapainottavasti siltä osin kuin hyvinvointialueen on ennen mitättömyyden toteamista tai irtisanomista neuvoteltava sopi-

muksen toisen osapuolen kanssa, ja sopimusta voidaan näissä neuvotteluissa myös muuttaa. Näitä seikkoja voidaan perustuslakivaliokunnan mukaan pitää merkityksellisinä myös arvioitaessa sääntelyn oikeasuhtaisuutta.”

Lähtökohtaisesti lain nojalla tehtävältä sopimuksen päättämiseltä on edellytetty siirtymäaikaa, esim.:

”(140) Perustuslakivaliokunta on pitänyt mahdollisena suoraan lain nojalla lakkauttaa osapuolten välillä tehdyn voimassa olevan jätteenkuljetussopimuksen edellyttäen, että laissa säädetään myös riittävästä, jokseenkin pitkästä (esim. 3—4 vuotta) siirtymäajasta, jotta jätteenkuljetusyrityksille jää aikaa sopeuttaa toimintansa muuttuviin olosuhteisiin (PeVL 58/2010 vp, s. 6). Valiokunta on myös pitänyt mahdollisena kokonaisen sosiaali- ja terveydenhuollon toimintalohkon uudelleenjärjestelyn yhteydessä lailla suoraan lakkauttaa tiettynä aikana voimassa olevat sairaankuljetussopimukset, joskin ehdotettua, noin kahden vuoden siirtymäkautta pidentäen (PeVL 41/2010 vp, s. 4—5).” (PeVL 17/2021 vp s. 32)

Kun kuitenkin kokonaisuutena arvioidaan, että tieto puheena olevan sääntelyn edellyttämästä muutoksesta on ollut tiedossa lain 108/2019 säätämisestä alkaen, ei kyse ole yllättävästä asiasta, johon ei olisi voinut varautua. Oikeusministeriö pitää kuitenkin perusteltuna arvioida tässä lausunnossa aiemmin esitettyjä sääntelyn oikeasuhtaisuutta koskevia näkökohtia, jotta ehdotettu lain nojalla tapahtuvan sopimusten purkamisen luonne ehdottoman viimesijaisena keinona korostuisi.

6. Oikeusturvajärjestelyjen riittävyys

Esityksen mukainen sääntely tarkoittaisi käytännössä sitä, että toiminnanharjoittaja, joka ei saisi rekisteröityä itseään uuden sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisesti menettää oikeutensa väliaikaisesti yritystoimintansa harjoittamiseen, kun sääntely edellyttäisi sopimusten siirtämistä tai irtisanomista määräajan kuluessa.

Tällainen sääntely on merkityksellistä perustuslain 21 §:n kannalta, jonka mukaisesti jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Toiminnanharjoittajan, jonka rekisteröinti evättäisiin, oikeusturvajärjestelyt rakentuisivat esityksen perustelujen mukaan seuraavasti:

> ”Mikäli sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö on evännyt pykälässä tarkoitetun toiminnanharjoittajan rekisteröitymisen, toiminnanharjoittaja voi saattaa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön toiminnan lainmukaisuuden Energiaviraston tutkittavaksi valvontalain 9 §:n mukaisessa menettelyssä. Energiaviraston on velvoitettava yksikkö korjaamaan rekisteröintivelvoitetta perusteettomasti rikkonut tai laiminlyönyt sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö korjaamaan rikkomuksensa tai laiminlyöntinsä.” (HE 116/2021 vp s. 25)

Mainitun sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain (590/2013) 9 §:n mukaisesti

> Jos joku rikkoo tai laiminlyö 2 §:ssä tarkoitetussa kansallisessa tai Euroopan unionin lainsäädännössä säädettyjä velvoitteitaan, Energiamarkkinaviraston on velvoitettava hänet korjaamaan rikkomuksensa tai laiminlyöntinsä. Päätöksessä voidaan määrätä, millä tavoin rikkomus tai laiminlyönti tulee korjata. Päätöksessä voidaan myös määrätä palauttamaan asiakkaalle virheellisesti peritty maksu, jos palautukseen ei sovelleta 14 §:ssä säädettyä palautusmenettelyä.

Oikeusministeriö toteaa, että lähtökohtaisesti oikeusturvajärjestelyä voidaan pitää riittävänä. Oikeusturvan tosiasiallinen saatavuus edellyttää tässä säänte-

lyssä sitä, että Energiaviraston tulisi käsitellä tällainen valvontalain 9 §:n mukaisesti tehty lainmukaisuuden tutkintapyyntö viivytyksettä, jotta käsittelyn aikana ei ehdi tapahtua oikeudenmenetyksiä.

7. Henkilötietojen suoja

Oikeusministeriö toteaa, että esitys on henkilötietojen suojaa koskevan sääntelyn osalta valmisteltu huolella ja esityksestä käy selkeästi ilmi kansallisen liikkumavaran ala ja miltä osin esityksellä on tarkoitus antaa EU:n yleistä tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia täydentävää kansallista erityissääntelyä.

Oikeusministeriö esittää kuitenkin teknisen huomion rekisterinpitoon liittyen. Esityksen 75 a §:n säätämisjärjestysperusteluissa (s. 26) todetaan jakeluverkonhaltijoiden ja vähittäismyyjien toimivan sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluissa itsenäisinä henkilörekisterin pitäjinä. Tietosuoja-asetuksen mukainen määritelmä on rekisterinpitäjä (asetuksen 4 artiklan 7 kohta). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että niin rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen kuin rekisterinpitäjän velvollisuuksien ja vastuiden määräytymisen kannalta olisi tärkeää, että sääntely ei jätä epäselväksi, mikä tai mitkä tahot toimivat henkilötietojen käsittelystä vastaavina rekisterinpitäjinä (ks. PeVL 7/2019 vp, s. 6; PeVL 62/2018 vp, s. 6; ks. myös HaVM 10/2020 vp, s. 8).